

Проблеми управління якістю освіти у сфері культури і мистецтва: виклики війни, наслідки енергетичної кризи

*Ялоха Тетяна Олександрівна¹, Білан Василь Вікторович²,
Громадський Ростислав Анатолійович³*

Опубліковано	Секція	УДК
03.04.2023	Освіта/Педагогіка	378.14:7.01

DOI: <http://dx.doi.org/10.5281/zenodo.7781496>

Ліцензовано за умовами Creative Commons BY 4.0 International license

Анотація. Метою цієї статті є аналіз сучасних викликів управління якістю освіти у сфері культури і мистецтва, зокрема зумовлених війною та енергетичною кризою, а також перспектив щодо їх вирішення. Проведено аналіз впливу рівня підготовки абітурієнтів на рейтинг відповідного закладу вищої освіти. Слід зазначити, що важливо постійно моніторити сучасні технології, які варто застосовувати надалі для аналізу якості освіти й дистанційного навчання. Зокрема необхідно звертати увагу на специфіку окремих сфер цієї галузі. Для контролю якості освіти ефективними є застосування відеозаписів, а також відеоконференцій у режимі реального часу.

Ключові слова: управління якістю освіти, енергетична криза, культура і мистецтво, освіта під час війни.

Problems of managing the quality of education in the field of culture and art: challenges of war, consequences of the energy crisis

Annotation. The main aim of this article is to analyze the modern challenges of managing the quality of education in the field of culture and art. Also, the problems caused by war and the energy crisis are analyzed. Some variants of the solutions to such problems are proposed. The study aims to analyze the state of digital competence of higher education applicants through the prism of modern challenges and opportunities. The work is based on the use of general theoretical and empirical research methods. Analysis, synthesis, abstraction, and concretization were important among theoretical methods. Based on the predictive method of research the main ways of digital competence formation and specifics of future use were characterized. An analysis of the influence of the level of training of applicants on the rating of the relevant higher education institution was carried out. It is noted that it is important to constantly monitor modern technologies that could be used for quality analysis, as well as for distance learning. For the successful application of technologies,

¹ доцент, кафедра організації театральної справи імені І. Д. Безгіна, факультет театрального мистецтва, Київський національний університет театру кіно і телебачення імені І. К. Карпенка-Карого, Київ, 01054 Київ, вул. Ярослава, вул. 40, <https://orcid.org/0000-0002-9097-6095>

² доцент, декан Факультету театрального мистецтва, Київський національний університет театру, кіно і телебачення імені І. К. Карпенка-Карого, Миропільська, 37-в, <https://orcid.org/0000-0003-3055-2618>

³ старший викладач, Кафедра організації театральної справи імені І. Д. Безгіна, факультет театрального мистецтва, Київський національний університет театру, кіно і телебачення імені І. К. Карпенка-Карого, 01054, м. Київ, вул. Ярославів Вал, 40, <https://orcid.org/0000-0001-6575-5744>

it is necessary to take into account the specifics of specific subjects, several professional programs have been created and are constantly being improved for teaching music, some of which work with the use of artificial intelligence, high-quality video communication is important for dance subjects. The energy crisis is hampering online learning, which has grown rapidly since the start of the COVID-19 pandemic. To solve this problem, pre-recorded classes and training videos are often used. However, it does not make it possible to create the effect of presence as in ordinary online classes. IT companies are developing special interactive environments for learning, probably the future lies in such technologies, but currently, there are very few opportunities for the mass application of such technologies. In particular, it is worth paying attention to the specifics of certain areas of this industry. To control the quality of education, the use of video recordings and video conferences in real time is effective.

Keywords: quality management of education, energy crisis, culture and art, education during war.

Вступ

Пандемія COVID-19 водночас змінила життя та умови праці багатьох людей у всьому світі. Звичайні засоби навчання стали неможливими через вимушене соціальне дистанціювання, зв'язки між людьми руйнувалися, конференції скасовували. Сфера культури і мистецтва не стала виключенням. На сьогодні є багато публікацій, присвячених цьому питанню [4; 7; 10], проте в Україні виклики, пов'язані із цією проблемою, відійшли на другий план 24 лютого 2022 року. Багато відомих людей і спеціалістів у сфері культури і мистецтва не могли взагалі змусити себе займатися своєю справою, яка в умовах кривавої війни здавалася просто недоречною. Перші тижні після початку війни практично всі заклади освіти припинили роботу. Проте пізніше прийшло розуміння, що для перемоги потрібно працювати, причому працювати всім, кожному на своєму місці. До того ж саме культура і мистецтво можуть зміцнювати внутрішню силу, яка, як ніколи, важлива в найтяжчі часи.

Освітнє середовище будь-якого закладу — складне явище, що існує на різних рівнях: глобальний, національний, регіональний, місцевий/муніципальний та інституційний [8]. Це зона взаємодії освітніх систем, їх елементів, навчальних матеріалів й учасників навчального процесу. Сучасні виклики потребують удосконалення онлайн-навчання і різноманітні модифікації його застосування. Існує багато напрацювань у цьому напрямі як в Україні [9; 8; 11], так і в Європейському просторі [3; 5].

Метою цієї статті є аналіз сучасних викликів управління якістю освіти у сфері культури і мистецтва, зокрема зумовлених війною та енергетичною кризою, а також перспектив щодо їх вирішення.

Результати

Галузь знань «Культура і мистецтво» передбачає навчання за такими спеціальностями: аудіовізуальне мистецтво та виробництво, дизайн, образотворче мистецтво, декоративне мистецтво, реставрація, хореографія, музичне мистецтво, сценічне мистецтво, музеєзнавство, пам'яткознавство, менеджмент соціокультурної діяльності, інформаційна, бібліотечна й архівна справа. Незважаючи на енергетичну кризу й умови воєнного стану, здобувачі вищої освіти прагнуть здобути освіту в Україні, зокрема завдяки специфіці цієї галузі знань.

Різні заклади вищої освіти (ЗВО) по-різному долають сучасні виклики війни й наслідки енергетичної кризи. Більшість із них віддає перевагу так званому «гібридному» навчанню. Частина занять відбувається онлайн за допомогою різних

навчальних платформ, якщо є змога, частина занять відбувається офлайн у разі гарантування безпеки учасників освітнього процесу. У такому форматі управління якості освіти зіштовхується з новими викликами через плаваючі графіки навчання, зокрема за рахунок наявності великої кількості повітряних тривог. Одним із важелів досягнення прогресу в цій сфері є практичний досвід відповідних ЗВО. При цьому в нагоді стануть найкращі мистецькі заклади вищої освіти України, що посіли найвищі місця в консолідованому рейтингу вищих навчальних закладів України 2022 року:

Таблиця 1

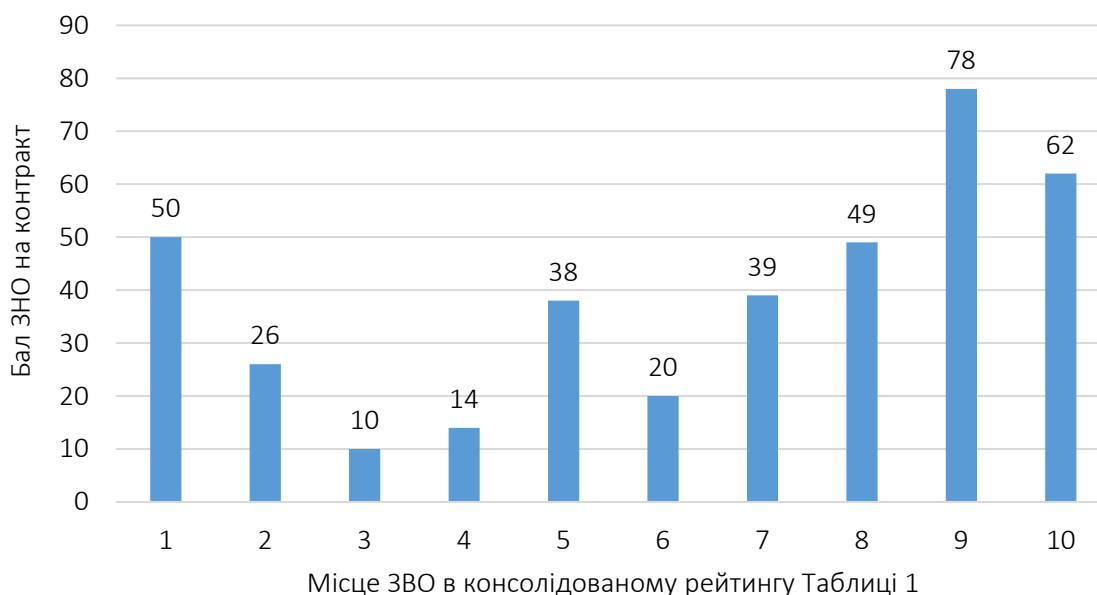
Консолідований рейтинг мистецьких заклади вищої освіти України

Назва закладу освіти	Місце	Місце в загальному рейтингу	Бал зовнішнього незалежного оцінювання (ЗНО) на контракт	ТОП 200 Україна	Scopus
Київський національний університет культури і мистецтв	1	105-106	50	133	160
Національна академія образотворчого мистецтва і архітектури	2	123	26	166	196
Київський національний університет театру, кіно і телебачення імені І. К. Карпенка-Карого	3	134	10	201	196
Київська муніципальна академія музики ім. Р. М. Глієра	4	137-140	14	201	196
Львівська національна академія мистецтв	5	137-140	38	177	196
Одеська національна музична академія імені А. В. Нежданової	6	137-140	20	195	196
Харківський національний	7	149-150	39	187	196

університет мистецтв імені І. П. Котляревського					
Львівська національна музична академія імені М. В. Лисенка	8	154-156	49	185	196
Харківська державна академія дизайну і мистецтв	9	154-156	78	167	185
Національна музична академія України імені П. І. Чайковського	10	157	62	173	196

Джерело: складено авторами на основі аналізу [1].

На якість освіти природньо впливають показники якості викладацького складу ЗВО, зазначені в Таблиці 1 у колонці Scopus, а також попередня підготовка абітурієнтів. Одним із важливих показників якості є рейтинг відповідного ЗВО. Проте на діаграмі зображено відсутність істотної кореляції між рейтингом і середнім балом абітурієнтів (рис. 1).

Рис. 1. Залежність рейтингу від середнього балу ЗНО на контракт
Джерело: власна розробка авторів.

На рис. 1 вказано відповідність між місцем у рейтингу закладів вищої освіти, що наведено у таблиці 1, і пропорційним співвідношенням за даними таблиці 1 між відповідним номером у рейтингу ЗВО за середнім балом абітурієнтів. Звідси випливає, що за середнім балом рейтинг неведених ЗВО є іншим, що відображено у таблиці 2.

Зауважимо, що за цим параметром тільки один заклад вищої освіти, а саме Київський національний університет театру, кіно і телебачення імені І. К. Карпенка-Карого, в цьому закладі і акторська підготовка має історичні традиції, і конкурси є одними з найвищих.

Таблиця 2

Консолідований рейтинг мистецьких заклади вищої освіти України у галузі знань «Культура і мистецтво»

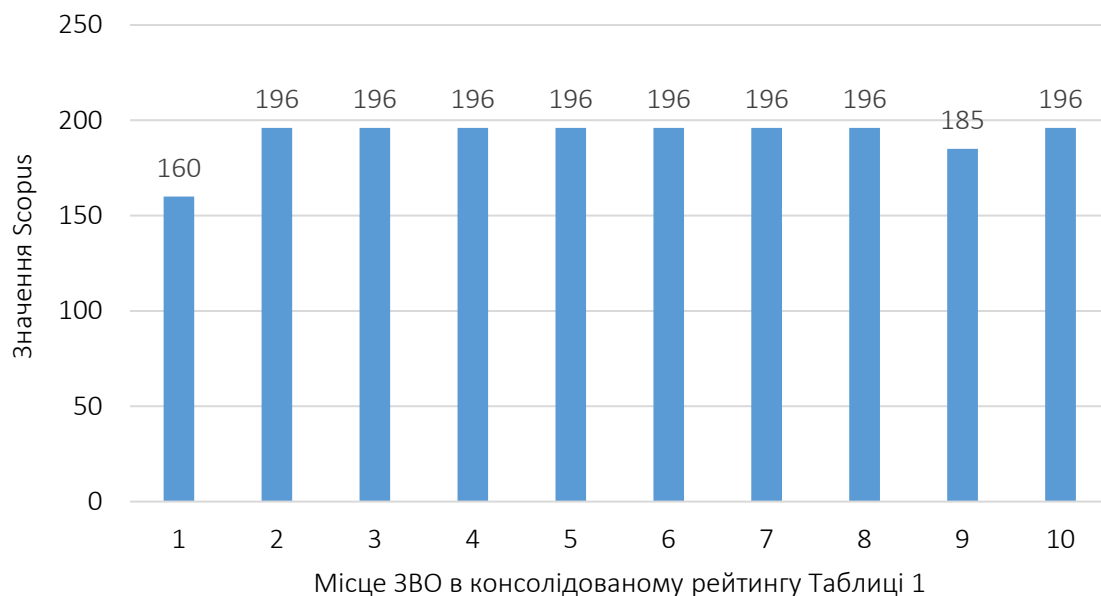
Назва закладу освіти	Місце	Бал зовнішнього незалежного оцінювання (ЗНО) на контракт
Київський національний університет театру, кіно і телебачення імені І. К. Карпенка-Карого	1	10
Київська муніципальна академія музики ім. Р. М. Глієра	2	14
Одеська національна музична академія імені А. В. Нежданової	3	20
Національна академія образотворчого мистецтва і архітектури	4	26
Львівська національна академія мистецтв	5	38
Харківський національний університет мистецтв імені І. П. Котляревського	6	39
Львівська національна музична академія імені М. В. Лисенка	7	49
Київський національний університет культури і мистецтв	8	50
Національна музична академія України імені П. І. Чайковського	9	62
Харківська державна академія дизайну і мистецтв	10	78

Джерело: складено авторами на основі аналізу [1].

Зрозуміло, що найбільший вплив на освіту студента має викладач. Найоптимальніша й найбезпечніша форма організації освітнього процесу в умовах воєнного стану — дистанційна. Корисними в цій ситуації будуть напрацьовані під час пандемії COVID-19 моделі змішаного й дистанційного навчання в синхронному й асинхронному режимах.

Під час онлайн-занять педагогам варто проводити консультації зі студентами, навчальні заняття-бесіди, творчі заняття. Водночас в умовах війни також важливо оптимізувати навчальне навантаження. Заняття в синхронному режимі важливі для учнів, проте більше в соціально-психологічному аспекті, ніж у навчальному. Тому їх кількість на день має бути принаймні вдвічі меншою, ніж під час дистанційного навчання в мирний час. Решту часу слід присвятити роботі в асинхронному режимі.

Сучасний викладач повинен володіти загальновідомими навичками й обов'язково бути професіоналом у своїй галузі. Зокрема, одним із показників професіоналізму є наявність публікацій відповідного рівня. На наступній діаграмі зображено залежність між рейтингом ЗВО й балом Scopus (рис. 2).

Рис. 2. Залежність рейтингу від значення Scopus

Джерело: власна розробка авторів.

На рис. 2 вказано відповідність між місцем у рейтингу закладів вищої освіти, наведеним у Таблиці 1, і пропорційним співвідношенням за даними Таблиці 1 між відповідним середнім значенням Scopus. Варто зазначити, що для першого ЗВО в рейтингу цей показник є найнижчим.

Важливим компонентом успішного освітнього досвіду є сприяння навчанням в привітному й заохочувальному середовищі. Війна докорінно впливає на якість освіти. Деякі студенти почали навчатися онлайн, але через відсутність електроенергії втратили можливість навчатися системно, хтось був вимушений покинути країну в пошуках безпеки й стикнувся з мовним бар'єром. Навіть якщо в студентів є можливість продовжувати навчання, вони можуть утратити мотивацію або не мати достатніх моральних ресурсів для навчання. Це матиме довгострокові наслідки для їхнього майбутнього, які охоплюють недостатню кваліфікацію і недостатній рівень освіти для здобуття кар'єри й отримання кращої заробітної плати. Також може погіршуватися ментальне й фізичне здоров'я, знижуватися соціальна адаптація.

Для того щоб зменшити негативні наслідки війни на освіту здобувачів, важливо докласти необхідні зусилля для гарантування безпеки й стабільності в освітній системі, а також забезпечення доступу до ресурсів і підтримки для студентів та їхніх сімей. Додаткові зусилля також потрібні для подолання нерівності й недосконалості в освітній системі, що можуть більш явно проявлятися під час війни. Як зазначив Haliuk [6], ігровий простір є невід'ємною частиною освітнього середовища, оскільки це цілісна система, де використовуються матеріальні ресурси для розвитку людини. У контексті вищої освіти поняття «гра» розглядається з позиції «Ділова гра» як форма активізації навчання у майбутніх управлінців в сценічному мистецтві. Така гра має універсальну користь для навчання і розвитку. Добре продумана гра може забезпечити насичений, веселий, інтерактивний досвід, який сприятиме навчанням і когнітивному розвитку учнів, розвиватиме їхні необхідні навички, налагоджуватиме соціальну взаємодію. Ураховуючи важкий психологічний стан під час війни, цю методику варто було би запровадити в навчальний процес, особливо для галузі знань «Культура і мистецтво».

На допомогу сучасному викладачу наразі стрімко розвиваються різноманітні інформаційні технології, різні види яких детально описано в літературі [2; 11]. Проте,

як, зокрема, зазначили Daubney, та Fautley [4], не всі технології підходять для галузі знань «Культура і мистецтво». Для того щоб вдало застосовувати технології, треба враховувати специфіку конкретних предметів, для навчання музики створено й постійно вдосконалюються професійні програми, деякі з яких працюють із застосуванням штучного інтелекту, для танцювальних предметів важливим є якісний відеозв'язок. Енергетична криза стає на заваді онлайн-навчання, яке бурхливо розвивалося від початку пандемії COVID-19. Для вирішення цієї проблеми часто застосовують попередній запис занять і навчальних відео. Проте, це не дає змоги створювати ефект присутності як на звичайних онлайн-заняттях. Зокрема, у праці Suvorov, Skakalska, Ryavka, та Dushniy [10] доведено, що використання цифрових програм у музично-інструментальній підготовці студентів розширить аудиторію та призведе до можливого колективного написання мелодій і цілих композицій у майбутньому. Слід зазначити, що перевагами використання цифрових технологій у музично-інструментальному навчанні є інтерактивність, цілісність, дидактичний потенціал, комфортне середовище навчання, креативність. Водночас ширшого вивчення вимагатиме методика навчання у вищій музичній школі майбутнього. У праці Daubney і Fautley [4], покликаючись на досвід Великої Британії, розглянуто декілька питань щодо цієї галузі. Зокрема, як викладачам довелося раптово перейти до переважно онлайн-модальності, а також наслідки цього для викладання і навчання музики. Підіймається питання щодо навчальної програми й оцінювання з огляду на той факт, що викладачі в Англії змушені використовувати своє професійне судження, щоб виставляти оцінки за зовнішні іспити, якщо досі вони надходили від екзаменаційних комісій. За рахунок специфіки галузі знань «Культура і мистецтво», онлайн-навчання потребує істотних технічних і методологічних рішень, створює нові виклики. Крім того, в Україні ситуація навіть технічно, не враховуючи психологічні й соціальні проблеми, підсилюється проблемами з енергетикою. У праці Sherman, Puhovskiy, Kambalova, та Kdyrova [9] вказано, що в розвитку української дистанційної освіти важливе місце посідає асинхронне навчання. Цей вид навчальної діяльності реалізується через використання онлайн-каналів (електронне листування, заняття на телебаченні, спеціальні освітні платформи з використанням веб-технологій), але без прямого контакту на рівні вчитель-учень. Асинхронне навчання не передбачає спілкування в реальному часі, а ґрунтується на індивідуальному темпі опрацювання навчальних матеріалів. Досвід Франції відіграв важливу роль для європейських країн. У цій країні існує спеціальний Національний центр дистанційної освіти (CNED), фахівці якого організували роботу спеціальної навчальної платформи «MyClassatHome» (MaClasseàlaMaison), яка має кілька компонентів. Український досвід асинхронної дистанційної освіти скромніший, принаймні, він не має довгих традицій використання. Пандемія COVID-19 означала перехід до часткового домашнього навчання, де потрібні були асинхронні методи навчання. Негативний вплив навіть тоді був завдяки таким чинникам: недостатня цифровізація середніх шкіл, відсутність доступу до мережі Інтернет у віддалених місцях. Відсутність досвіду асинхронного навчання призвело до певного хаосу в організаціях, що надають освітні послуги. На сьогодні ситуація з мережами зрозуміло істотно погіршилася. ІТ-компанії розробляють спеціальні інтерактивні середовища для онлайн-навчання. Унаслідок розвитку технічного прогресу в майбутньому можливе їх широке застосування, проте, наразі дуже мало можливостей масового застосування таких технологій. Найбільш прийнятними методами контролю якості освіти галузі знань «Культура і мистецтво» є створення відеозаписів і проведення відеоконференцій у режимі реального часу.

Висновки

Для контролю якості освіти галузі знань «Культура і мистецтво» варто розширювати застосування інноваційних технологій, зокрема уважно стежити за інноваціями на ринку. Завдяки аналізу світового досвіду слід зазначити, що більше уваги необхідно приділяти безпосередній роботі зі здобувачами освіти; збільшити гнучкість наявних методів навчання, а також розробляти й упроваджувати нові методи контролю якості освіти, переважно враховуючи конкретну специфіку спеціальностей галузі знань «Культура і мистецтво». У зв'язку з воєнним станом, враховуючи наслідки енергетичної кризи, важливо постійно моніторити сучасні технології, які варто застосовувати для аналізу якості освіти й дистанційного навчання. Зокрема треба звертати увагу на специфіку окремих сфер цієї галузі. Для контролю якості освіти ефективними є застосування відеозаписів, а також відеоконференцій у режимі реального часу.

Список використаних джерел

1. Консолідований рейтинг вишів України 2022 року. Інформаційно освітній ресурс Освіта.ua. <https://osvita.ua/vnz/rating/51741/>
2. Ali, S. (2022). The effectiveness of immersive technologies for future professional education. *Futurity Education*, 2(2), 13–21. <https://doi.org/10.57125/FED/2022.10.11.25>
3. Bakhmat, N., & Smorgun, M. (2022). On the role of digitalization and globalization for the development of mobile video games in the education of the future: trends, models, cases. *Futurity Education*, 2(4), 63–74. <https://doi.org/10.57125/FED.2022.25.12.07>
4. Daubney, A., & Fautley, M. (2020). Editorial Research: Music education in a time of pandemic. *British Journal of Music Education*, 37(2), 107–114. <https://doi.org/10.1017/S0265051720000133>
5. Haleem, A., Javaid, M., Qadri, M. A., & Suman, R. (2022). Understanding the role of digital technologies in education: A review. *Sustainable Operations and Computers*, 3, 275–285. <https://doi.org/10.1016/j.susoc.2022.05.004>
6. Haliuk, K. (2022). Cognitive and play space of educational institutions of the future: trends, models, cases. *Futurity Education*, 2(4), 4–18. <https://doi.org/10.57125/FED.2022.25.12.01>
7. Nakagawa, Y., Sripian, P., Sugaya, M. (2021). Evaluation of Distance Learning Effects on Concentration and Relaxed States by EEG and HRV. In: Nazir, S., Ahram, T.Z., Karwowski, W. (eds) *Advances in Human Factors in Training, Education, and Learning Sciences*. AHFE 2021. Lecture Notes in Networks and Systems, vol 269. Springer, Cham. https://doi.org/10.1007/978-3-030-80000-0_37
8. Saienko, V., Kurysh, N., & Siliutina, I. (2022). Digital competence of higher education applicants: new opportunities and challenges for future education. *Futurity Education*, 2(1), 37–46. <https://doi.org/10.57125/FED/2022.10.11.23>
9. Sherman, M., Puhovskiy, E., Kambalova, Y., & Kdyrova, I. (2022). The future of distance education in war or the education of the future (the Ukrainian case study). *Futurity Education*, 2(3), 13–22. <https://doi.org/10.57125/FED/2022.10.11.30>
10. Suvorov, V., Skakalska, Z., Pyavka, M., & Dushniy, A. (2022). Theoretical and methodological aspects of the use of digital educational technologies in the process of musical-instrumental training of applicants for the higher education of the future. *Futurity Education*, 2(4), 74–82. <https://doi.org/10.57125/FED.2022.25.12.08>
11. Yuzyk, O., Yuzyk, M., Bilanych, L., Honcharuk, V., Bilanych H., & Myroslavaet, F. (2022). Distance Learning in Higher Education Institutions in Conditions of Quarantine and Military Conflicts. *IJCSNS*, 22(4). <https://doi.org/10.22937/IJCSNS.2022.22.4.87>